

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Kristjan Kikas

**EES-PURKLA TALU TEHNILISE SEISUNDI HINDAMINE JA ETTEPANEKUD
RESTAUREERIMISTÖÖDEKS.**

2018/2019 õppeaasta
Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö

Tallinn 2019

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et olen koostanud antud lõputöö iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on töös viidatud.

„.....” mail 2019. a.

.....
(allkiri)

Töö vastab kehtivatele nõuetele ja lubatud kaitsmisele:

„.....” mail 2019. a.

.....

Kaitstud hindele:

.....

„.....” mail 2019. a.

.....

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. AJALOOLINE ÜLEVAADE	6
2. TALU TEHNILINE SEISUND JA ETTEPANEKUD REMONT- RESTAUREEMISTÖÖDEKS	9
2.1. Vundament ja sokkel.....	9
2.2. Välisseinad.....	10
2.3. Vahelagi.....	11
2.4. Põrand.....	12
2.5. Avatäited.....	12
2.6. Katus.....	13
2.7. Küttekolded.....	14
2.8. Siseviimistlus	15
2.9. Välisviimistlus	16
3. KOKKUVÖTTE	19
4. KASUTATUD KIRJANDUS JA TEISED ALLIKMATERJALID	20

SISSEJUHATUS

Antud kursusetöö on tehtud Ees-Purkla talu ajaloo uurimiseks, talu tehnilise seisundi hindamiseks ja selle edasiste remont- ja restaureerimistööde planeerimiseks. Talu praeguse omaniku soov on hoone taastada, väärtustades algupärast ning kasutada ajastule omaseid materjale.

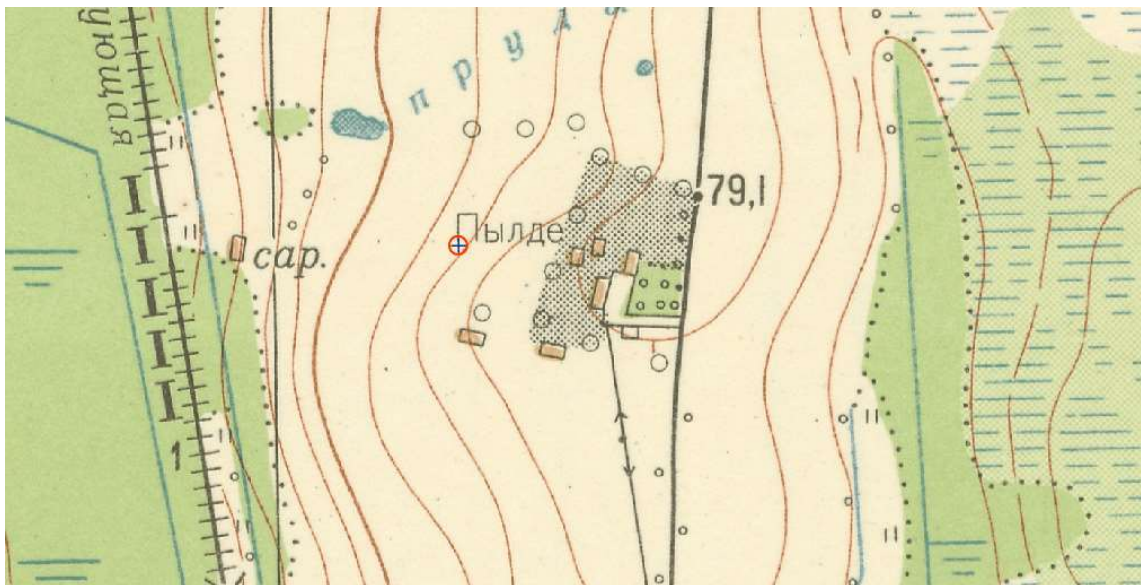
Foto 1. Ees-Purkla talu hoone 2019 aastal. (Allikas: autori erakogu)

Talu paikneb Viljandi maakonnas, Mulgi vallas, Laatre külas. Kinnistu on kinnisturaamatus registreeritud numbri 2844239 all, katastritunnus 10501:005:0011, krundi pindala on 10,23 ha, millest loodusliku rohumaad on 8,40 ha, metsamaad 0,51 ha ning muud maad 1,32 ha.

Lisaks talule paiknesid krundil laut, ait, jääkelder ja maakivist kelder. Laudast on säilinud ainult vundament, aiast ja jääkelderist säilinud maapealne sissekäik, maa-alune osa ning maakivist kelder mis on säilinud hästi.

Joonis 1. Talu krundiplaan. (Allikas: Maanteeameti kaardirakendus)

Joonis 2. Asukoha plaan. Väljavõte Maanteeameti ajalooliselt kaardilt. (Allikas: Maanteeameti kaardirakendus)

Talu kohta kirjalike andmeid ei ole säilinud kuigi palju. Mõni aasta tagasi oli maja seisund praktiliselt hukule määratud ja seda just vett pidava katuse puudumise pärast.

Ees-Purkla talu on ümbritsetud meeldiva kooslusega maaelu rahulikkusest ja linnulaulust, ürgmetsadest, soodest ja järvedest.

1. AJALOOLINE ÜLEVAADE

Kürble ehk Kirbeņi mõisa eraldatud kinnistu Purklau-Jaak nr 8 talu koha ostsid 1868 aastal 3 304 rubla eest Peter Karro ja tema abikaasa Else Karro. Perekonnanimi Karro eestistati ning uueks nimeks sai Karu.

29 aprillil 1939 aastal muudetu kinnistu nimi, uueks nimeks sai Purkla nr 8. Aastaid hiljem muudeti taas kinnistu nime ning selleks on praegune talu nimi Ees-Purkla. Talu rajajad armastasid oma kodumaad ja olid tublid ning töökad rajades suure ja eduka talu.

Foto 2. Peter Karu pere Ees-Purkla talus 1910 aastal. (Allikas: praeguse omaniku erakogu)

Ees-Purkla talule kuulus algselt 39,10 hektarit maad. Talu koosnes rehiadast, laudast, jääkeldrist ja maakivi keldrist. Algne rehielamu on hävinenud ja selle asemele ehitati 1902 aastal praegune talu peamaja.

Foto 3. Maja ehitusaasta 1902. (Allikas: autori erakogu)

1928 aastal läks talu maadest 14,06 hektarit Eesti piiri kehtestamisel Läti, Volmarimaa, Ipiķu Valla omandusse, Talule jäi 25,03 hektarit. Talu tegeles peamiselt karjakasvatuse ja põlluharimisega. 1930 aastal ehitati välja uus rehiait ja jääkelder, mille jääd saadi talvel lähedal asuvast Vanamõisa järvest.

Foto 4. Jääkelder. (Allikas: autori erakogu)

Foto 5. Maakivist kelder. Pildil tagumine hoone. (Allikas: autori erakogu)

1931 aastal päris selle talu Peteri noorem poeg Karl Karu. Poeg päris talu isa testamendis tingimusel, et peab oma ema Else Karro esimesed 5 aastat eeskostmise all talu pidama ja siis saab talu päriselt endale. Emale peab talus olema üks tuba ja prii toit ning ülalpidamine elupäevade lõpuni.

1939 aastal oli talus 12 veist, 11 siga ja 13 lammast. Pere elas üle mõlemad küüditamised. Kui Karl Karu (1894-1959) suri, jäi talu kuni 1984 aastani elama tema poeg Heino Karu. Tallu toodi 1950 aasta alguses elekter. Talu on 1984 aastast seisnud tühjana. 1990 aastate alguses kadus maja elektriliinide 3,5 kilomeetrine lõik, hiljem kadusid ka postid.

2. TALU TEHNILINE SEISUND JA ETTEPANEKUD REMONT-RESTAUREERIMISTÖÖDEKS

2.1. Vundament ja sokkel

Talu vundament ja sokkel on säilinud hästi ja vajumised on olnud väga minimaalsed. Vundament ja sokkel on laotud maakivist, vuugivahedest on nüüdseks segu osaliselt välja pudenenud. Maja sokli visuaalsel vaatlusel on märgata mõned mõrad.

Vundamendi restaureerimisel tuleb arvestada, et see peab olema vastupidav, püsiv ja kestev, kuna lisaks hoone koormusele tuleb sel taluda ka pinnaseniiskust, temperatuuri muutusi, külgsurvet. Välja pudenenud segu täitmiseks kasutada lubimörti, millele võib ka lisada veidi tsementi. Vundamendi peale, esimese palgi rea alla, paigaldada hüdroisolatsioon, bituumenlint. Sokli äär tuleks hoida võimalikult puhas.

Foto 6. Hoone vundament ja sokkel. (Allikas: autori erakogu)

Tuleb vältida kõrgeid taimi, põõsaid, hekke ja puid. Mõned kannud, mis on maja kõrval, tuleb ettevaatlikult välja juurida. Pinnast veidi koorides, tuleb saavutada pinnase kalle majast eemale.

Foto 7. Kännud vundamendi kõrval
(Allikas: autori erakogu)

Foto 8. Säilinud vundament.
(Allikas: autori erakogu)

2.2. Välisseinad

Seinte alumine palgirida on enamusest pehkinud. Elutoa üks sein on tervenisti mädanenud ja tuleb välja vahetada terviklikult. Esimest palgirida tuleb kaitsta puidukaitse vahendiga, näiteks tõrvaga. Palkide vahetamisel võib uued paigaldatavad palgid töödelda antiseptikuga. Antiseptilist ainet tuleb pintseldada kahjustunud koha lähedasi alasi. Ideaalis peaks sama protseduur korduma umbest kuu aja pärast. Kahjustunud puit tuleb täielikult eemaldada ja ka 0,5-1,0 meetri ulatuses näiliselt tervet puitu. Taastamiselt kasutada väga kvaliteetset puitu.

Foto 9. Tuulekoja välissein. (Allikas: autori erakogu)

2.3. Vahelagi

Katuse läbijooksude tõttu on vahelagi kohati sisse kukkunud ja pehkinud. Seetõttu on kahjustunud ka hoone lagi. Eelmisel aastal, koos katuse töödega, said samal ajal vahetatud ohtlikumad vahelae talad. Restaureerimisel tuleb vahelagi puhastada liivasavi segust, siis oskaks hinnata edaspidiste tööde mahtu. Taastamiseks kasutatav asenduspuut peab olema kvaliteetne ja kuiv. Tõenäoliselt soovitakse tulevikus katusealune välja ehitada.

Foto 10. Vahelagi. (Allikas: autori erakogu)

2.4. Põrand

Talu põrandad on enamasti heas seisukorras. Ennem restaureerimise töid võiks välja uurida põrandate viimistlust, et selgitada välja algupärane ilme. Põranda talade seisukorra hindamiseks ja põranda soojustamiseks tuleb laudad ettevaatlikult eemaldada ja nummerdada, et oleks võimalik neid hiljem tagasi paigaldada. Laudadelt eemaldada vanad värvikihid, lihvida, vajadusel teha puidu parandused ja katta õlivahaga.

2.5. Avatäited

Akende ja uste seisukord on halb. Enamus akende ruutusid on puudu, kuid mõned on ka säilinud, millest võimalik valmistada puudu olevad aknad. Kõikide akende lengid ei ole tervikuna pehkinud ja nende seisukord on pigem hea.

Foto 11. Akna leng ja ülemine raam
(Allikas: autori erakogu)

Foto 12. Akna leng ja ülemine raam
(Allikas: autori erakogu)

Ustega on olukord natukene parem. Enamus uksi on säilinud ja võimalik restaureerida. Akende ja uste taastamisel peaks arvestama põhjamaa kliimat ning kasutama traditsioonilisi ja kauakestvaid linaõli värve, klaasimisel kasutada naturaalselt linaõlikitti.

2.6. Katus

Katuse vahetus koos sarikate ja laetaladega sai teostatud eelmine aasta. Algselt oli majal laastukatus, kuid see vahetati valtsplekk-katuse vastu. Selline oli praeguse omaniku soov. Värvitud valtsplekk-katust on hõlbus hooldada, värviparandusi tehes ja aastakümnete möödudes taas katust üle värvides õnnestub anda plekile pea sajandi pikkune eluiga ning lisaks kerge kaalu tõttu ei vaja valtsplekk-katus massiivseid aluskonstruktsioone ja sobib väga hästi vanade hoonete katuste renoveerimiseks. Katusetööd võtsid aega umbes 3 kuud.

Foto 13. Vana katuse eemaldamine. (Allikas: autori erakogu)

Foto 14. Talu uus valtsplekk-katus 2018 aastal. (Allikas: autori erakogu)

2.7. Küttekolded

Talus on lihtpott ahjud, mis on säilinud, kuid palju kahjustada saanud. Lihtpott ahi on üks vanimaid ahjuliike, mille kolle ehitatakse šamott-tellistest.

Ahjudel on trafarett maalingud, mis annavad ruumi interjööri omapära ja ilmestavad ruumi. Maalingud tuleb säilitada, väärtuslikud lihtpott ahjud tuleb kindlasti restaureerida. Restaureerimisel on eesmärgiks kõik ahjud tööle saada. Nii salvestab ahi soojuse ja tekitab ruumi meeldivaühtlase sooja jaotuse.

Foto 15. Tagatoa lihtpott ahi. (Allikas: autori erakogu)

Foto 16. Eestoa lihtpott ahi.
(Allikas: autori erakogu)

Foto 17. Trafarett maalingud ahjul.
(Allikas: autori erakogu)

2.8. Siseviimistlus

Seinad on olnud krohvitud savikrohviga ja värvitud kaseiinvärviga. Teisel korrusel, vanemate toa seintel, oli pandud tapeet, mida on säilinud väga vähe. Seintel tubades on uhked trafarettmaalingud, mis on säilinud üllatavalt hästi. Lagedel on kasutatud 20 sentimeetri laiune laud, mis on värvitud lubiliimvärviga.

Siseviimistlus tuleb taastada originaalilähedaselt, säilitades lae äärtes olevad maalingud.

Foto 18. Säilinud trafarett maalingud seinal.
(Allikas: autori erakogu)

Foto 19. Trafarett maalingud.
(Allikas: autori erakogu)

Foto 20. Trafarett maalitud lae ääres. (Allikas: autori erakogu)

2.9. Välisviimistlus

Maja välisfassaadi laudis ja karniiside puidu osad on hästi säilinud. Säilinud on ka akna ja ukse liistud. Välisfassaadi taastamisel tuleb laudis vajaduse põhiselt ja tähelepanelikult eemaldada, et laudist mitte kahjustada, palkide vahe täita takuga. Voodrilaua pragusid ja väiksemaid auke, tuleks täita linaõlikitiga. Laudis tuleb puhastada lahtistest värvi kihtidest ja värvimiseks kasutada õigeid linaõlivärve, näiteks Soome tootja Uula linaõlivärvi, mis on siidjasmatt õlivärv välisseinte värvimiseks.

Foto 21. Välisviimistlus. (Allikas: autori erakogu)

Foto 22. Säilinud laudis. (Allikas: autori erakogu)

3. KOKKUVÕTTE

Käesoleva lõputöö, “Ees-Purkla talu tehnilise seisundi hindamine ja ettepanekud restaureerimistöökaks”, kirjaliku osa eesmärk oli talu seisukorra hindamine ning ettepanekud, et taastada järg järgult Viljandimaal asuv, üle 100 aasta vanune talu.

Ees-Purkla talu hoone oli enne taastamist üsna kehvast seisust, põhiliselt seotud katuse läbijooksude, rüüstamiste tõttu majale ning ka talu ümbrus vajab korrastamist. Katuse restaureeriti 2018 aastal, kuid palju on veel teha. Maja on tühi olnud umbes 35 aastat ja on seest ning väljast pikka aega olnud hooldamata.

Talu praegune omanik elab Viljandimaalt kaugemal, kuid soovib väga talu taastada, võimalikult originaalilähedaselt. Omanikul ole veel selget nägemust hoone kasutusele, kuid kindlasti on soov talu renoveerida ning hiljem leida talule kasutus. Kui talu elumaja leiab kasutust ainult suvel, loobuksin sinna majja vee ja -kanalisatsiooni toomisest. Elektrit tooksin pinnapealt ja selle vajaduse, mitte mugavuse põhised. Ühe võimalusena on ehitada hoovi suveköök, kus oleksid kõik need mugavused olemas.

Vana talu renoveerimine nõuab kahtlemata palju aega, oskusi ja pühendumist. Õnneks ei ole teadmised, kuidas ehitada, taastada hooneid kohalikust materjalist traditsioonilisel viisil kadunud.

4. KASUTATUD KIRJANDUS JA TEISED ALLIKMATERJALID

Arhiiviallikad

1. Eesti Rahvusrhiiv (ERA). Purklau-Jaak, toimik nr 379, leheküljed 9, 29, 34, 44 ja 47.

Publitseerimata allikad

1. Laatre küla elaniku Kalle Kuus'e meenutused. 8 veebruar 2019 aasta.

Internetiallikad

1. Ehitusregister www.ehr.ee/app/esileht?0
2. Kinnisturaamat
<https://kinnistusraamat.rik.ee/detailparing/KoguReg.aspx?i=244722&KehtivadKanded=Jah>
3. Maanteeameti kaardiserver
https://xgis.maaamet.ee/maps/XGis?app_id=MA22H5&user_id=at&LANG=1&WIDTH=1380&HEIGHT=933&zlevel=7,572437.17030356,6433125.7886568&setlegend=HMAALUS22=0,HMAAJAL22_H5=1,HMAAJAL10_22=1,HMAAJAL02_22=0
4. Abja Vald Vikipeedias https://et.wikipedia.org/wiki/Abja_vald
5. Laatre küla Vikipeedias https://et.wikipedia.org/wiki/Laatre_k%C3%BCla

Kirjalikud allikad

1. Vana maamaja käsiraamat. 2012. Koostanud Joosep Metslang. Tallinn.